

פרפראות פאר

בירור בעניין שאסור לאדם למסור את נפשו

עמוד ב

עמוד א' מפתח נושאים פרשת בא תשפ"א

עמוד ז

ומסיים הר"ן כי ראוי שנהיה סכלים ביותר
בגאולה עתידה

עמוד ח

והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור איך
אמרו על השמש ששים ושמחים

מעייין המתגבר לב טוב ולפני מי אתה עמל הם
מדה כנגד מדה בראבי"ע

עמוד ט

ביאור כפוי"פ למה ביקש רבי אלעזר בן ערך
להתחיל מהחודש הזה לכם

הרבותא של לא יחרץ כלב לשונו מבואר
בספר פענח רזא בגי' דרכים

עמוד י

מעשה בהיינריך מלך צרפת שהכלב לא הצליח
להציל אותו

בירור בשאלת הבן הרשע

עמוד י"א

בענין ארבע פרשיות שבתפילין שלמדים
מלשון לע"ז

ארץזבת חלב ודבש מכוון למ"ש שהיו מסובין
בבני ברק

עמוד י"ב

יעזוב רשע דרכו איזה דרך יש לרשע

הטעם לפדיון פטר חמור

ביאור המילה וערפתו

עמוד ב

למה לא אמרו חז"ל ללמוד מהצפרדע מסירות
נפש

בירור בעניין שאסור לאדם למסור את נפשו

איך הביא אברהם אבינו עצמו לידי מסירות
נפש ע"י שבירת הצלמים

עמוד ג

למה היה מצטער רבי עקיבא לבוא למסירות
נפש

ביאור כך עלתה במחשבה לפני ע"ד אנכי
ידעתי את המחשבות

איך ניתן ללמוד מהצפרדעים שאינם בעלי
בחירה

עמוד ד

למען שתי אותתי יש לכוון לגי' אותות שבת
תפילין מילה שהם ר"ת שת"י

קושיית המהרש"א מה פשע אברהם אבינו
בכך שפרעה ליווהו

עמוד ה

ארבע מאות כנגד ארבע אמות ומאתים ועשר
כנגד פסע

דברי העיון יעקב אור החיים הרי"ף והעץ יוסף
בענין ארבע מאות שנה

עמוד ו

לכו נא הגברים ועבדו את ה' ביאור בדרך
הלצה

הפלא ופלא מצינו בדרשות הר"ן באמונה
וההכנה לגאולה העתידה

יוסף בעין יעקב ברכות אות קל"ו ד"ה אמרתי מתי
יבוא לידי ואקיימנו)

והוא זה, שלא יחשוב אדם מאחר שהוא מצוה רבה, מצות קידוש השם, אהדר אחר מצוה זו כדרך שמהדרין אחר כל המצות ואביא את עצמי לידי כך, למשל כשרואה עבודת כוכבים ירוק עליו וכיוצא בזה בזיון, כדי שיתפסוהו וישרפוהו, או אם יכול להמלט יאמר לא אמלט כדי לקדש השם, **העושה כן הוא מתחייב בנפשו**,

רק המצוה היא אם בעל כרחו בא עליו דבר זה אז יקדש את השם יהרג ואל יעבור, וזה שדייק ר"ע **מתי יבא לידי** כלומר לא שאני אביא עצמי לדבר זה רק יבא לידי,

ובזה מתורץ למה לא הוזכר בתורה בהדיא קידוש השם שעשה אברהם אבינו באור כשדים, כמו שנזכר קידוש השם של חנניה מישאל ועזריה ודניאל, אלא השי"ת לא כתב של אברהם כדי שלא ילמדו הדורות ממנו כי הוא היה מביא את עצמו לידי כך, דהיינו ששיבר עבודת כוכבים של תרח, **וזהו אסור לדורות לעשות כן**, אבל דניאל חנניה מישאל ועזריה שהדבר בא להם והוצרכו לקדש השם נכתב להדיא כדי שילמדו מהם הדורות וכן יעשו, **עכ"ל השל"ה**

* * * * *

איך הביא אברהם אבינו עצמו לידי מסירות נפש ע"י שבירת הצלמים

אברהם אבינו הביא עצמו לידי מסירות נפש שתי פעמים, האחד בלכתו לעקוד את בנו, אך זה היה עפ"י ציוויו של הקב"ה,

ופעם נוספת, כששבר את הצלמים וידע שיענש על כך, ואיך עבר האיסור להביא עצמו לידי כך, **ותירץ השל"ה**, ויש לומר הוראת שעה שאני, שהוצרך לעשות כן כדי להודיע ולפרספ האמונה האמיתית בעולם, שבאותו הזמן עוד לא הייתה נודעת ותפורסמת. **עכ"ל השל"ה**

* * * * *

למה לא אמרו חז"ל ללמוד מהצפרדע מסירות נפש

איתא בגמרא (פסחים נ"ג ע"א), מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם **לכבשן האש**, נשאו קל וחומר בעצמן **מצפרדעים**, ומה צפרדעים, שאין מצווין על קדושת השם, כתיב בהו **ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנוריד ובמשארותיך**, אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם, על אחת כמה וכמה,

איתא בגמרא (עירובין דף ק עמוד ב') מאי דכתיב (איוב ל"ה י"א) **מִלְפָּנֵי מַבְהֵמוֹת אָרֶץ וַיַּעֲוֹף הַשָּׁמַיִם יַחְפְּמוּנוּ**: אמר רבי יוחנן, אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה. **דרך ארץ מתרנגול**, ע"כ,

כתב רש"י מבהמות ארץ - שנתן בהם חכמה להורות לנו.

יש לדעת, למה לא מנו חז"ל את הצפרדע שיש ללמוד ממנה מסירות נפש,

* * * * *

בירור בעניין שאסור לאדם למסור את נפשו

איתא בגמרא (ברכות דף סא עמוד ב) אמר רבי עקיבא, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי, מתי **יבא לידי** ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, זו תורה וזו שכרה, ממתים ידך ה' ממתים וגו', אמר להם חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

דין בענין מסירת נפשו על קידוש השם, הראה ר"ע לנו במליצות לשונו,

כתב השל"ה (בספר עשרה הלולים אות ג'), פרשת תצוה, תורה אור אות כ"ח, מובא בענף

איך ניתן ללמוד מהצפרדעים שאינם בעלי בחירה

איתא בגמרא (פסחים דף נג עמוד ב) מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו ועלו בביתך ובתנוריד ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור, הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם, על אחת כמה וכמה, ע"כ,

יש להקשות בק"ו, דק"ו פריכא הוא, דצפרדעים אין להם בחירה ומחויבים לעשות רצונו, ואין עושים מרצונם, ואיך יש ללמוד ק"ו למי שעושה בבחירה מרצונו,

שוב מצאתי קושיא זו בשפת אמת ומתרץ בדוחק,

איתא בשפת אמת (פסחים דף נג עמוד ב) אבל קשה מה דאמרי', ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם, הלא להם היי הציווי כך ועלו ובאו ובתנוריד, ובודאי מה שמצווה הקדוש ברוך הוא לעשות אפי' לילך תוך כבשן האש מחויבין למסו"נ ולא שייך בזה וחי בהם,

כמו שנתחייב יצחק אבינו לשמוע לאביו שנצטווה מפי הקדוש ברוך הוא להעלותו לעולה,

ואפ"ל קצת בדוחק לפמ"ש (במדי שה"ש) בפסוק "זאת קומתך דמתה לתמר" דמתחילה מסרו עצמם חנניה מישאל ועזריה, על דעת לעשות להם נס ע"ש,

ולפ"ז י"ל כוונת הגמ' מה ראו כו' היינו על מה סמכו שיעשה להם נס, וזה למדו מדכתי' בצפרדעים בתנוריד ובמשארותיך דמשמע שאחר שבאו לתנור חם יצאו אח"כ לעיסה א"כ ניצולו הם מן האש ע"י שעשו שליחות בוראם אף על גב דהם לא נצטוו על קידוש השם, היינו שהם עשו רק בטבע שכך גזר השי"ת, אעפ"כ כיון שעשו מצות בוראם ניצולו מן האש, אנו שנצטוינו ועושין לקיים מצותו ית' על אחת כו"כ שיעשה לנו נס, עכ"ל השפת אמת,

בספר אור שמח (הלי' תשובה פ"ד סוף הי"ד) תמה דאיך למד מצפרדעים, והא הצפרדעים נצטוו במפורש ליכנס לתנור. ותירץ בשם ספר לוית

למה היה מצטער רבי עקיבא לבוא למסירות נפש

כתב בעיון יעקב על עין יעקב, (ברכות ס"א ע"ב) אע"ג דאין לאדם להביא עצמו לידי נסיון, מ"מ י"ל רבי עקיבא שהיה מבני בניו של סיסרא מיעל, ומצינו בסיסרא (שופטים ג') "והוא לחץ את ישראל בחזקה" במדרש ר' תנחומא פרשת צו סי ד' בחירופין וגידופין וכן פירש"י בשופטים,

והוא היה רוצה לתקן אבותיו ע"ד ברא מזכה אבא, אע"ג דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מ"מ רצה לתקן אותו ע"י קידוש השם כיון שנתחלל השם ע"י, ועל זה אמר הייתי מצטער כל ימי כדי לקדש שם המיוחד,

וזה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת שאמרו זו תורה וזו שכרה, חלקם בחיים דהיינו חלקם לשון רבים שאף אבותיו יהיו חלקם בחיים עי"ז, ומשום כבודו לא הזכירו בפירוש, וכן במזומן לחיי העוה"ב, עכ"ל העיון יעקב,

* * * * *

ביאור כך עלתה במחשבה לפני ע"ד אנכי ידעתי את המחשבות

במנחות דף כ"ט השיב הקב"ה למשה, על שאלתו זו תורה וזו שכרה, כשהיו סורקין את בשרו, אמר לו הקב"ה, **כך עלתה במחשבה לפני**, יש לומר ג"כ על דרך זה, כי בודאי מה שאמר כל ימי הייתי מצטער לא שהיה רגיל לומר כן כל פעם בחייו דא"כ לא הוצרכו התלמידים לשאול לו על כך, אלא צ"ל שכל ימיו היה מהרהר ומחשב כן בדעתו, וזה השיב הקב"ה כך עלתה לפני מה שהיה חפצו במחשבה, וק"ל,

לתקן מה שדרש להשוות ת"ח לאחדותו ית'

ואפשר עוד לומר במ"ש יצאה נשמתו באחד כדי לתקן מה שדרש את ה' אלוקיך לרבות ת"ח, ששגג בזה שדימה הת"ח לאחדותו, לכך נענש במקום השכינה כמ"ש בחידושינו בסנהדרין דף ל"ח ע"ש, עכ"ל העיון יעקב.

* * * * *

כידוע שעל כך גזרו יונים, ובתפילין איתא בגמרא (שבת מ"ט ע"א), פעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו,

ראשי תיבות שת"י הם שבת תפילין מילה

"ש" שבת,
 "ת" תפילין,
 "י" מילה,

יו"ד הוא סוד המילה כדאיתא בזוהר הק' בפרשתנו (פרשת בא דף ל"ו עמוד א'), מאי דכתיב (שמות י"ב כ"ב) "ופסח ה' על הפתח", מאי "על הפתח", ופסח ה' עליכם מבעי ליה, אבל, "על הפתח" על הפתח ממש, זהו פתח הגוף, ואי זהו פתח הגוף, הוי אומר זו מילה,

ותא חזי, עד לא אתגזר אברהם הוה אטיס וסתים מכל סטרוי, מדאתגזר אתפתח מכלא, ולא הוי אטיס וסתים כקדמיתא, (עד שלא נימול האדם הוא אטום וסתום מכל בחינותיו בין בגופו ובין בנפשו, מצד החומר הגובר עליו, ומשנימול נפתח בכל בחינותיו בין בגופו ובין בנפשו, והיינו רזא דתנינן (בראשית י"ח א') והוא ישב פתח האהל, משום דאתגלייא יו"ד, עכ"ל הזוה"ק,

מבואר, שהאות יו"ד הוא סוד המילה, (עיין עוד, ילקוט ראובני ערכים, ערך מילה, אות י"ט)

וזהו הרמז הכבדתי את לב פרעה ועבדין כלומר לבם של שונאי ישראל כדי שיתחזקו ישראל בקיום האותות. וזהו למען שת"י אתתי אלה בקרבנו",

* * * * *

קושיית המהרש"א מה פשע אברהם אבינו בכך שפרעה ליווהו

כתב המהרש"א (סוטה מ"ו ע"ב ד"ה בשביל ד' פסיעות נשתעבד בבניו) וכי מה פשע אברהם שפרעה ליווהו, אלא צ"ל כי השיעבוד ודאי לא היה בשביל זה, השיעבוד נגזר בגזירת בין הבתרים בשביל שאמר במה אדע גוי, אלא שלא זכר שם אצל מי יהיו משועבדים ובזכות הארבע פסיעות שליווהו פרעה זכה שאצלו יהיו משועבדים ודו"ק: עכ"ל המהרש"א.

* * * * *

חן, דלא היה ציווי מפורש איזה צפרדע חייב ליכנס לתוך התנור, וע"כ היה כל צפרדע וצפרדע יכול להשתמט. ע"כ,

ובסי פנינים משולחן הגר"א הביא שכן תירץ הגר"א להגאון בעל שאגת ארי' בהיותו ילד בן שבע, והגביהו השאגת ארי' ונשקו על מצחו,

בספר אמרי אמת (ליקוטים פסחים דף נג ע"ב) כתב, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו ועלו בביתך וגוי ובתנוריד ובמשארותיך אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם וכו',

קשה מאי קאמר שאין מצווין על קדושת השם הא כתוב ובאו וכו' ובתנוריד וגו הוא עצמו הציווי,

וי"ל דהדרשה אימתי משארות מצויות וכו', בשעה שהתנור חם זה חדשו הצפרדעים בעצמם דא"י בתנדב"א פרק ז' צפרדע ציפור שיש בו דעה א"כ לא היה להם ציווי, ע"כ באמרי אמת.

* * * * *

למען שתי אותתי יש לכוון לג' אותות שבת תפילין מילה שהם ר"ת שת"י

כתיב (שמות י" א'), "אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שת"י אתתי אלה בקרבנו",

יש לרמז בכתוב, כי הכבדת לב שונאי ישראל הוא, כדי לחזק קיום האותות שנתן הקב"ה לישראל, וכך הוא הרמז,

מבואר, כי הכבדת לבם של שונאי ישראל הוא ע"ד הכתוב (ישעיהו י" ה') "הוי אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי", פירש"י, שבט אפי, כי עשיתי את אשור שבט אפי, לרדות בו את עמי, ומטה הוא זעמי - בידם של בני אשור,

אך יבואו על עונשם, ע"ד הכתוב, (זכריה א' ט"ו), "אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה" ופירש"י, אשר אני קצפתי, על עמי מעט, והמה עזרו, על הקצף לרעה,

מבואר, כי שונאי ישראל היו מצירים לישראל וגוזרים עליהם בעיקר באותות שנתן הקב"ה לישראל שהם שבת תפילין מילה, שבת ומילה

דברי האור החיים

כתב האור החיים (שמות פרק יג פסוק יז) עוד ירצה, על דרך אומרם ז"ל כי פרעה עשה לישראל לוויה, ולפי זה יגיד הכתוב צער הנמשך להם מזה, ואמר ויהי לשון צער לסיבת **שלא פרעה**, כי יצטרך הדבר להיות שיטול שכר פסיעותיו. וצא ולמד משכר פסיעות של אותו רשע נבוכדנצר (סנהדרין צ"ו א) וכל שכר שיקצוב לו ה' יהיה גורם רעה לשונאיהם של ישראל, אשר על כן נתחכם ה' ובטל מצותו ממנו ונתחכם שלא הולכים דרך קרוב, **שמן הסתם לשם יערים פרעה ללותם** ובזה בטלה מחשבתו כאילו לא לווה אותם.

דברי הרי"ף

כתב הריף על עין יעקב (הרה"ג יאשיהו פינטו זצ"ל), בשביל ד' אמות שלווה פרעה לאברהם נשתעבדו, יש לתת קצת טעם מה ענין השעבוד לבניו של אברהם בשביל הלוויה,

שהרי כל המלוה את חבירו אין חבירו היוצא לדרך ניזוק כדאמרינן בסמוך, ואפשר שמתוך ששלח פרעה אנשים ללוות את אברהם בא אברהם שלם בממונו דכתיב (בראשית יג) ואברם כבד מאוד וגו',

ושמא אם לא היו מלוים אותו היו שודדים כל כסף וזהב שהביא אברהם, וכיון שלא היה רכושו של אברהם לא היה דוחה ללוט מעמו, כי מסיבת רוב המקנה לא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו,

ואילו לא פירש לוט מעם אברהם לא היה מתלוה עם אנשי רשע אנשי סדום, ולא היה צריך אברהם לרדוף אחרי המלכים שהרי לא רדפם אלא בשביל לוט,

ואילו לא היה לוט נוסע מקדמונו של עולם לא היה אברהם מטיח דברים ואומר הן לי לא נתת זרע ומי יירשני, וחוזר לומר במה אדע כי אירשנה עד שגזר עליו הקב"ה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך ד' מאות שנה, הרי שעיקר הדברים נמשכו ממה ששלח פרעה אנשים ללוות לאברהם, **עכ"ד הרי"ף**,

דברי העץ יוסף

נשתעבדו בניו ד' מאות שנה, ואף שגזירת בין הבתרים ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה היה כשהיה אברהם בן ע' שנה כדאיתא בסדר

ארבע מאות כנגד ארבע אמות ומאתים ועשר כנגד פסע

כתב הבן יהוידע (סוטה מ"ו ע"ב) בשביל **ארבע אמות/פסיעות** שלווה פרעה לאברהם אבינו נשתעבדו בבניו **ארבע מאות שנה**,

נראה, אמה בהיפוך האותיות **מאה**, ולכן כנגד **ארבע אמות** זכה בשעבוד **ארבע מאות**,

עוד כתב בבן יהוידע, כבר ביארתי לעיל דעיקר הגזרה של שעבוד ארבע מאות שנה היתה בשביל טעם ידוע, אך היה אפשר לקיים זה אצל מלך אחר, וזכה פרעה שיהיה השעבוד בארצו בשביל שכר לוויה,

וגם זה היה לטובת ישראל באם היה השעבוד אצל מלך אחר לא היה זדון לבו משיאו לעשות קושי השעבוד שעשה פרעה, ולשעבד גם בלילות, ואז היה צריך להשלים ת' שנה שלמים, אך עתה שזכה פרעה להיות שעבוד ת' שנה, אפילו הרויחו ישראל לצאת בחצי הזמן כי היה קשה ורע ביותר שעשה קושי השעבוד ביותר ואז קושי השעבוד השלים המנין, **עכ"ד בן יהוידע**

יש לומר ברמז למה יצאו במאתיים ועשר, לפי הגירסא בשביל ארבע **פסיעות** וכו', א"כ היה השיעבוד בשביל **שפסע** ארבע פסיעות, והמילה **פסע** בגימטריא מאתיים ועשר, ולכן היו רק **מאתיים ועשר**,

* * * * *

דברי העיון יעקב אור החיים הרי"ף והעץ יוסף בענין ארבע מאות שנהדברי העיון יעקב

כתב העיון יעקב על עין יעקב (סוטה מ"ו ע"א) בשביל ארבע אמות שלווה פרעה לאברהם נשתעבדו בניו ארבע מאות שנה, וע"ד הדרש אמרתי שזה הוא הטעם,

דאיתא במדרש (שמות רבה ריש פ' בשלח פ"כ אות ג) ויהי בשלח אין שלוח אלא לוויה **לפי שהיה רוצה לחזור ולשעבד בישראל בשכר לוויה**, לכך ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים **כדי שיהא הלוויה שלו ללא צורך**, וזה כי קרוב הוא שיחזרו למצרים לשעבוד, ע"כ,

קושיא א', למה יאמינו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בכל האותות,

כתיב (שמות ד' ל'), "וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' אל משה ויעש האתת לעיני העם, ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את עניו ויקדו וישתחוו, ולאחר קרי"ס **כתיב** (י"ד ל"א) "וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו",

וקשה, כי למה יאמינו בו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בו בכל האותות שעשה במצרים, שכלם היו יוצאים מטבעו של עולם ומנהגו,

קושיא ב', מאי טעמא לגנוב דעתו של פרעה, לאחר שאמר, (שמות ג' ט"ז) "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם, פקוד פקדתי אתכם וגו' ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש",

מאי טעמא לגנוב דעתו של פרעה כלל, שיאמרו לו, אלקי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים, והנה זה דרך העבדים שאין ידם תקיפה שרוצים לברוח ומתנכלים על אדוניהם לברוח, ולמה משה ואהרן שהיו שלוחי ה' לא יאמרו אל פרעה ביד רמה שהגיע קצם של ישראל ליגאל, ושלא ישתעבד בהם עוד, היד ה' תקצר מהכניע לבו של פרעה להודות הדבר, גם כי יאמרו אליו בפירוש, הלא אם לא יספיקו בזה עשר מכות שהביא עליו, יוסיף עוד עליהם כהנה,

וזה באמת ענין, שראוי שיסתפקו ממנו ישראל בשליחותו של משה, ואע"פ שהאמינו בו במשה בתחלה על פי האותות כמו שאמר, (שמות ד' ל'), ויאמן העם, היה להם להסתפק, אם הוא שליח ה' יתברך כמו שאמרנו, למה ירא מהגיד לפרעה הדבר כמו שהוא,

קושיא ג', למה לא אמר משה לפרעה תן לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו, באמרו (י"א ב'), "דבר נא באזני העם וישאלו". וזה באמת יראה ענין זר מתמיה מאד,

שאע"פ שאנשי מצרים היו חייבים להם שכרן, שנשתעבדו בהם, כמו שאמרו בסנהדרין (צ"א ע"א), לא היו ראויים לבא עליהם בעקבה ובדרכים של אנשי רמיה, שאפילו לא היתה ידם תקיפה וחזקה עליהם

עולם פ"א, וכשהלך אברהם למצרים וליווהו פרעה היה זה רק כשהיה בן ע"ה כמו שכתבתי שם בסדר עולם בענף יוסף ע"ש

יש לומר דהגזירה היה יכול להתקיים במלך אחר, דבארץ לא להם גזר לא במצרים, ומפני הלוייה זכה הוא בשעבוד,

ואין להקשות א"כ למה נענש פרעה במכות, י"ל ע"ד הכתוב (זכריה א' ט"ו) "אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה", פירש"י אשר אני קצפתי, על עמי מעט, והמה עזרו, על הקצף לרעה, עכ"ד עץ יוסף.

* * * * *

לכו נא הגברים ועבדו את ה' ביאור בדרך הלצה

כתיב (שמות י" י"א) "לא כן נא הגברים ועבדו את ה', כי אתה אתם מבקשים,

אפשר לפרש בדרך הלצה, כי יש וראה פרעה אצל איזה מאנשי בני ישראל, אשר לא היו מדקדקים בעבודת ה' כאחיהם, אבל מאוד היו מדקדקים על נשותיהם שהאשה תדקדק בכל הדברים השייכים לעבודת ה', והיה מבין בדרכם,

על זה אמר להם, לא כן, אלא, לכו נא אתם הגברים ועבדו את ה', כי אותה אתם מבקשים, כלומר כי אותה את האשה, אתם מבקשים שתעבוד את ה', וזהו, לכו נא הגברים, כי אותה אתם מבקשים,

* * * * *

הפלא ופלא מצינו בדרשות הר"ן באמונה וההכנה לגאולה העתידה

בדרשות הר"ן מצינו יסוד מוצק בדרך האמונה שיש להאמין בדרך לגאולה הנלמד מפרשתנו

כתב הר"ן בדרשות, (סוף הדרוש האחד עשר), מצינו, בכל מה שאמר הקב"ה למשה רבינו, ומשה רבינו אמר לבניי ולפרעה, ישנם דברים הנראים ואינם מובנים, ומדייק הר"ן כמה קושיות שיש לשאול,

וזה אמרו, "דבר נא באזני העם", ואין נא אלא לשון בקשה, והוא כאמרו ידעתי שהם אנשי חיל שלא יחפצו במרמות ותוך, עם כל זה תחלה פניהם בשמי שיעשו ככה ולא ישאלו למה, וכאשר הוגד למלך מצרים ולעמו, שישראל בורחים אין ספק שחשדום כאנשי דמים ומרמה, שאם לא כן למה יתנכלו אליהם בדברים האלה, וכל זה הגיעם בלי ספק לרדפם, שאלו אמר משה תחלה שישלחם ולא ירדפם עוד, ושיתנו להם שכרם גם כן, אין ספק שאחרי היות כן לא היו זזים ממקומם. **וכונת כל אלו הדברים היתה נעלמת מישראל ואולי גם ממשה,**

ומבאר הר"ן מה נתגלה לישראל בקי"ס שלא נתגלה להם קודם

ולסבת כל זה, היה ראוי שיסתפקו ישראל בשליחותו של משה, **אע"פ שהאמינו בו**

בתחלה, והוא שרמז ואמר, "וירא ישראל את היד הגדולה" כלומר, **אז הכירו שכל מה שהיו מופלאים ממנו תחלה ומסתפקים בו**, לא היה רק לסבב שמצריים עצמם יכנסו בים, ולזאת הסבה בעצמה הוא שכתוב בקריעת ים סוף "ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה" ואין ספק כי הרוח הזה לא היה מספיק לקרוע את הים, אבל רצה השי"ת להטעות פרעה שיחשוב שהפעל ההוא היה טבעי לא נס, שאלולי היה חושב כן לא היה רודף אחריהם, **ואין להפליא**, איך היה מדרכי ה' ית' להטעותו בזה, שהוא הטעהו ביותר מזה, כשצוה שיחנו ישראל לפני פי החירות כדי שיאמרו יראתם תבעה עלבונם כמו שאמרו רז"ל והנה הותרו בזה ספקות רבות שראוי לכל משכיל שיספקו,

ומסיים הר"ן כי ראוי שנהיה סכלים ביותר בגאולה עתידה

ומסיים הר"ן, **והעולה מכל מה שכתבנו הוא**, שמתחלה האמינו ישראל במשה על פי האותות, ומה שכתב בקריעת ים סוף "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", **הוא מה שהותרו מהם הספקות**, ונתבררו להם המבוכות שנפלו באמצע, כי ישרים דרכי ה' נשגבים מאד, אשר אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצוא.

והנה אנו רואים בגאולה זו של מצרים שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה ממשמשת ובאה, היו רואים עצמם נגאלים, ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם

לא היה ראוי לעשות כן, וכל שכן אחר שיד ה' יתברך תקיפה וחזקה עליהם, למה הוצרכו לעשות כן, **כי אם לומר תנו לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו כך וכך ממון**, והרי אמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא כ"ז ע"ב) אל תכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שלא תראה עליו כגנב, **אלא שבור את שניו ואמור לו שלי אני נוטל**. וכל אלו הדברים מתמיהין בעצמם וראוי שיפול ספק מצדן לישראל בנבואתו של משה,

ומבאר הר"ן כי רצה הקב"ה שהמצריים בעצמם בבחירתם יכנסו במים וימותו שמה

אבל היתר אלו שני הקשרים הוא דבר אחד, שמדרכי ה' ית' הוא להביא עצות מרחוק להפיל שונאתו בדינו ולקחת נקמתו מהם,

כמו שאמר הנביא (ישעיהו כ"ה א'), "ה' אֶלְקֵי אֲתָהּ

אֶרֶוּמְךָ אֹדְהָ שְׁמֶךָ כִּי עָשִׂיתָ פְּלֵא פְּלֵא עֲצוֹת מִרְחוֹק אֲמוּנָה אֲמֹן",

רצה לומר שה' מביא עצות מרחוק להנקם מצריו להביא פלאיו על הדרך שהוא רוצה, וה' יתברך כוון ורצה לדון כל המצריים בדבר אשר זדו על ישראל, כמאמר יתרו (שמות י"ח י"א), עתה ידעתי כי גדול ה' וגוי, ורצה להביאם בענין שהם בעצמם בבחירתם יכנסו במים וימותו שמה,

ואלו הודיע משה לפרעה, הענין בתחלה, שהגיע קצם להגאל, אין ספק שהיה מסכים בכך מתוקף המכות, ולא היה רודף אחריהם עוד, כי למה ירדפם, אחרי שבעודם ברשותו פטרם ושלחם מאתו, לכן לא רצה השי"ת שיאמר משה לפרעה הענין כאשר הוא, אבל שיאמר שהם הולכים לזבוח דרך שלשת ימים, שכאשר יגידו לו אחר כך "כי ברח העם" יחשוב פרעה מה שחשב, **והוא שחשב באמת**, וכן היה ראוי אליו לחשוב, **שכל מה שעשה משה רבינו עליו השלום לא בא מאת השי"ת אבל נעשה בעקבה וברמיה**, כי לולא כן למה יגנוב לבבו לאמר שאינם הולכים רק לזבוח,

ולזאת הסבה עצמה, צוה, "וישאלו איש מאת רעהו". שעם היות שממונם היה מותר להם ויכולין לקחתו ביד רמה, צוה שיבאו בעקבה, **שאע"פ שיראה זה לישראל דבר זר**,

אומר (שופטים ה' ל"א), "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", ע"כ,

מבואר בדבריהם ז"ל, כי העושין מאהבה ושמחים ביסורים הם הדומין לשמש, אם כן אנו למידין כי השמש יוצאת להאיר בשמחה, אע"פ שנעשה הדבר ע"י יסורים,

לפי"ז מתורצת קושיתנו כפתור ופרח, דאע"פ שהשמש יוצאת להאיר ע"י יסורים, כאמרז"ל שבכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות, בכל זאת השמש יוצאת בשמחה, כמ"ש ששים ושמחים.

* * * * *

מעיין המתגבר לב טוב ולפני מי אתה עמל הם מדה כנגד מדה בראב"ע

כתיב (שמות י"ב ב'), "החדש הזה לכם ראש חדשים",

איתא בגמרא (שבת קמ"ז ע"ב), אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אסור לעמוד בקרקעית של דיומסת (מעיין ששמו דיומסת) מפני שמעמלת,

אמר רבי חלבון, חמרא דפרוגייתא (יין ממדינת פרוגייתא) ומיא דדיומסת, קיפחו עשרת השבטים מישראל, רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו, (אחר היין דפרוגייתא והמים של דיומסת) איעקר תלמודיה, כי הדר אתא, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא "החדש הזה לכם", אמר "החרש היה לבס", בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה, ע"כ,

א"כ מצינו שלשה דברים בראב"ע,

א. שבתחילה היה נמשך אל המעיין,

ב. שהיה צריך לקרוא לכם, וקרא לבס,

ג. בתחילה היה מעמל במעיין, כאומרם ז"ל מפני שמעמלת,

כנגד שלשה דברים אלו מצינו שלשה דברים אחרים אצל רבי אלעזר בן ערך במדה כנגד מדה

א. (אבות פרק ב' מ"י) חמשה תלמידים היו לו

סבת גאולתם, ואעפ"כ היו נלאים לעמוד על סבתם עד שגלה ה' ית' ענינם,

כל שכן אנחנו שראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה, מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל, שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד שיהיו, עכ"ל הר"ן. (עיין אוה"ח פר שמות פרק ג' י"ח כדברים אלו)

* * * * *

הוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור איך אמרו על השמש ששים ושמחים

כל המברך על החדש בזמנו, כאילו מקבל פני שכינה

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ב ע"א), אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן כל המברך על החדש בזמנו, כאילו מקבל פני שכינה, ומברך, ברוך וכו' אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם, חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם, ששים ושמחים לעשות רצון קונם וכו', ע"כ, פירש"י, ששים ושמחים, כדכתיב (תהלים י"ט) "לשמש שם אוהל בהם, והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור", מבואר, שהשמש יוצאת להאיר בשמחה, כשמחת חתן היוצא מחופתו,

איתא בגמרא (נדרים ל"ט ב'), מאי דכתיב, (חבקוק ג' י"א) "שמש ירח עמד זבולה", שמש וירח בזבול מאי בעיין, והא ברקיע קביעי, מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו, רבונו של עולם, אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים, ואם לאו אין אנו מאירין,

באותה שעה ירה בהן חיצים וחניתות, אמר להם, בכל יום ויום משתחווים לכם, ואתם מאירים, בכבודי לא מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם, ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים, שנאמר (חבקוק ג' י"א) "לאור חציך יהלכו" ע"כ,

מבואר, כי הם יוצאים להאיר ע"י יסורים, א"כ יש להקשות, וכי לזה יקרא ששים ושמחים, ואיך אפשר לומר שהם יוצאים בשמחה, כאשר יורים בהן יום יום שיאירו, ויש ליישב,

איתא בגמרא (שבת פ"ח ב'), תנו רבנן, עלובין ואינן עלובין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב

לפי"ז צריך לומר, שחלק התורה של רבי אלעזר בן ערך, הוא חלק ההלכה, והחודש הזה לכם, היא ההלכה הראשונה שנצטוו בה ישראל, ושם מתחיל חלק ההלכה שבתורה,

מבואר א"כ, דלפיכך ביקש להתחיל מ"החודש הזה לכם", משום שהוא חלק ההלכה, והוא חלק ראבי"ע בתורה, כמבואר, ולא מ"בראשית ברא אלוקים", שאין זה חלק ההלכה, ולא זהו חלקו בתורה.

ועוד יש לומר, החרש היה לבס, כלומר שהוא התעלם, מהחלק הראשון של התורה שהיה צריך לקרוא החודש הזה לכ"ס, ה' ל' כ' ס' ר"ת כ"ח מ'עשיו ה'גיד ל'עמו

* * * * *

הרבנות של לא יחרץ כלב לשונו מבואר בספר פענח רזא בג' דרכים

בספר פענח רזא, (בשם הגדולים חלק ספרים מערכת פ אות קכג) כתב, ספר קטן על התורה. ובו פנינים מדברי התוספות והראשונים ועל הרוב מזכיר ר"י מאורלינש, רבינו בכור שור, ספר הגן, ר"י החסיד, חיברו רבינו יצחק בר יהודה הלוי נכדו של מהי שמואל מפלייזא שמביאין הפוסקים, כ"כ בהקדמת קצור שזרחי. וכתב סדר הדורות שיש בו הגהות הגאון מהי יצחק כ"ץ חתן הגאון המהר"ל,

שלשה טעמים כתב ברבנותא שלא חרץ כלב לשונו כתיב (שמות י"ב, מ"ו) "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו", כתב בספר פענח רזא שלשה טעמים לרבנותא, של לא יחרץ,

א. אע"פ שהיה בחצי הלילה שהוא באשמורה שניה, ואיתא בגמרא (ברכות ג' ע"א) שאז כלבים צועקים,

ב. מהר"ר חיים בשם רבינו שמואל, אע"פ שכשמלאך המות בעיר כלבים צועקים, כדאיתא בגמרא (בבא קמא ס' ע"ב) תנו רבנן כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר,

ג. וי"מ שהרבנותא הוא שאע"פ שהעיר היתה אז מלאה נבלות.

עוד יש לומר ע"ד כלב כולו לב

לרבן יוחנן בן זכאי, והוא היה מונה שבחן, רבי אלעזר בן ערך, מעיין המתגבר. והוא כנגד עניין המעיין,

ב. (אבות פ"ב מ"ג) איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אלעזר אומר, לב טוב, איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אלעזר אומר, לב רע. וזהו כנגד עניין הלב, שקרא לבס ולא לכם,

ג. (אבות פ"ב מ"ו) הם אמרו שלשה דברים. רבי אלעזר אומר, ודע לפני מי אתה עמל. וזהו כנגד העמל, שאמרו מפני שמעמלת,

* * * * *

ביאור כפו"פ למה ביקש רבי אלעזר בן ערך להתחיל מהחודש הזה לכם

איתא בגמרא (שבת קמ"ז ע"ב), רבי אלעזר בן ערך, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא "החדש הזה לכם",

יש לשאול, למה ביקש רבי אלעזר בן ערך לקרוא "החודש הזה לכם", ולא ביקש להתחיל בתחילת התורה, "בראשית ברא אלוקים", שהוא תחילת התורה,

ביאור הקושיא כפתור ופרח

איתא במדרש, ילקוט שמעוני (שמות י"ב רמז קפ"ז), "החודש הזה לכם", אמר ר' יצחק, לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ולמה התחיל מבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים,

איתא בגמרא, (שבת קמ"ז ע"ב), רבי נהוראי אומר, הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבא אחריך שחברך יקיימוה בידך, ואל בינתך אל תשען, תנא, לא רבי נהוראי שמו אלא רבי אלעזר בן ערך שמו, ולמה נקרא שמו רבי נהוראי, שמנהיר עיני חכמים בהלכה, ע"כ,

מבואר א"כ שרבי אלעזר בן ערך, נקרא רבי נהוראי, על שם שהיה מנהיר עיני חכמים "בהלכה",

והמלך לא הרגיש להתבונן בחדוש הזה, ולא שם לב מה זה ועל מה זה עשה הכלב ההוא ככה, אלא אדרבה אמר לסגור את הכלבים בחדר השני כדי שימתיק סוד עם הכומר הבא אליו, ולא תבלבלו נביחת הכלב ההוא, וכן עשה עבד המלך הולך הכלבים ההם לחדר השני וסגר בעדם, **אך עם כל זה חמת הכלב ההוא לא שככה, ויוסף לנבוח בקול גדול ולא יסף**, ומה דביני וביני בעת ההיא עשה הכומר מגמת לבבו ודקר את המלך בחרבו פעמים ויפול שדוד מתגולל בדמו, ע"כ.

ועל זה הדבר הנפלא שנמצא בהרגשת הכלב אמרתי כמה גדולים דברי רז"ל שאמרו (בספר בן סירא בא"ב) כלב כולו לב, שהרגיש מרתחת דם פני הכומר שבעבור שפוך דם נפש אדוניו המלך הוא בא, ולכך עשה מה שעשה בהשתערוותו על הכומר, **ובחריצת לשונו**, כדי שירגיש המלך ברעה הבאה אליו מאת הכומר וישמר ממנו, **עכ"ל בן יהודע**.

עיי"ש עוד במה שהביא באותו ענין. (עיינן מהרש"א סנהדרין צ"ז ע"א ד"ה פני הדור כפני הכלב ובירושלמי תרומות פרק ח' סוף הלכה ג' ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עמו זה כלב),

* * * * *

בירור בשאלת הבן הרשע

כתיב (שמות פרק י"ב כ"ו-כ"ז) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו", וזו היא שאלת הבן הרשע,

כתיב (שמות פרק יג פסוק ח) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", וזו היא האמירה **לשאינו יודע לשאול**,

כתב רש"י, עשה ה' לי - רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל,

יש לשאול, למה רמז התשובה לבן הרשע אצל שאינו יודע לשאול, ולא אצל הבן הרשע, עיינן במפרשים שהקשו ותירצו, (שי למורא שמות י"ג ח'),

מבואר, כי הכלב הוא הבע"ח הנאמן ביותר לאדונו, לשומרו מפני כל מי שבא להרע לאדונו, ואז יחרץ הכלב לשונו להבריח את המרע לאדונו, לפי"ז אפשר לומר כי לבני ישראל לא יחרץ כלב לשונו גם אם הישראלי בא לקום על אדונו המצרי של הכלב,

* * * * *

מעשה בהיינריך מלך צרפת שהכלב לא הצליח להציל אותו

ע"ד בן סירא כלב כולו לב המבואר לעיל יש להביא

בספר בניהו בן יהודע (הוריות דף י"ג ע"א) **כתב**, וכן הדרך שהכלב מכיר את בעליו והולך אחריו לכל מקום שהוא הולך ומשמרו, והנה הכרת הכלבים לבעליהן ותוקף החברה והאהבה שביניהם רבו הסיפורים בהם וכולם פלאות המה פלאי פלאות,

ובספר **תולדות הטבע** הביא כמה סיפורים על זאת, ובכלל הביא דבר אחד **פלא על זמן היינריך מלך צרפת** שהיה אוהב כלבים הרבה ויבחר בשלשה כלבים קטנים להיות הם שומרי ראשו, והם אהבו מאד את אדונום ולימדום לעמוד על המשמר כאנשי חיל אצל מטתו של המלך, והיה שם מונח כלי מראה השעות שהיה בו פעמון המכה בכל שעה ושעה וכאשר האחד עומד על משמרתו אז האחרים ישנים ובעת שמכה הפעמון יבא זה המקיץ ונושך לאט באוזן חבירו הנרדם להודיעו כי הגיעה עתו על פי הסדר לעמוד אחריו על המשמר, וכן על זה הדרך ככה המה עומדים על משמרתם כל הלילה חליפות עד הבוקר, ומעולם לא היה למלך שומרים נאמנים כמוהם,

ויהי היום ויבא כומר גדול להרוג את המלך בסתר, ויבא אל חדר המלך למסור לידו מכתב אחד אשר זה היה לו כסות עינים למחשבתו הרעה ותרמית לבו, וקם הכלב מן שלשה הכלבים הנזכרים העומדים בחדר המלך וישתער על הכומר ממקום משמרתו לגלות חטאתו הצפונה בלבבו, והיה דבר זה לפלא כי הכלב הזה תמיד לא עשה רעה לכל איש הבא חדרה אל המלך, והנה עתה התמרמר פתאום בחמה שפוכה התגעש וחרץ לשונו,

עול מלכות שמים תחלה, ואחר כך מקבל עליו **עול מצות**,

איתא בגמרא (פסחים נ"ו ע"א) ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר, שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. אמרו, כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד.

מבואר, שבאמירת פרשת שמע ישראל, מקבלים **עול מלכותו ואחדותו יתברך**, ובאמירת פרשת והיה אם שמוע מקבלים **עול מצוות**,

לפי"ז יש לבאר, כי בשעה שמקבלים עול מלכותו ואחדותו ית' לא יעלה על הדעת לחשוב מכיוון ולומדים הארבע פרשיות מלשון הגויים, שמא יש ממש באלוהיהם של אלו, מכיוון ואחדות ברורה כשמש, אך בשעה שמקבלים עול מצוות, יאמר האומר אפשר יש ממש בנימוסיהם של אלו, ושמא יש לקבל מנימוסיהם, לפיכך נכתב בפרשת והיה אם שמוע **טוטפת** מלא ולא **טטפת** חסר, לומר, שרק מפרשת שמע לומדים לארבע פרשיות שבתפילין. ולא משאר הפרשיות.

* * * * *

ארץ זבת חלב ודבש מכוון למ"ש שהיו מסובין בבני ברק

כתיב (שמות י"ג ה') "לתת לך ארץ זבת חלב ודבש, ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה", פירש"י, **העבודה הזאת - של פסח**, **איתא בהגדה** מעשה בר"א ור' יהושע וראבי"ע ור"ט ור"ע **שהיו מסובין בבני ברק** והיו מספרים ביצ"מ כל אותו הלילה,

טעם למה שהיו מסובין בבני ברק דייקא

איתא בגמרא, (כתובות קי"א ע"ב) רמי בר יחזקאל איקלע **לבני ברק**, חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר היינו זבת חלב ודבש מבואר, **דבני ברק** הוא מקום זבת חלב ודבש,

יש ליישב ולומר, דבסיום פרשת בן הרשע כתיב **"ויקוד העם וישתחוו" ופירש"י** (שמות פרשת בא פרק יב) ויקוד העם, על בשורת הגאולה וביאת הארץ **ובשורת הבנים** שיהיו להם, ומכיוון והודו על בשורת הבנים לא רצו לרמוז **לבן הרשע**,

* * * * *

בענין ארבע פרשיות שבתפילין שלמדים מלשון לע"ז

כתיב (שמות י"ג ט"ז) והיה לאות על ידכה **ולטוטפת** בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

כתב רש"י (שמות פרשת בא פרק יג פסוק טז) ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין **טטפת**, טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים ע"כ,

כתיב (דברים פרק ו פסוק ח) "וקשרתם לאות על ידך והיו **לטטפת** בין עיניך",

כתב רש"י, אלו תפילין שבראש ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת. **טט בכתפי שתיים**, **פת באפריקיה שתיים**, ע"כ, ואלו הם דברי רבי עקיבא, (זבחים ל"ז ע"ב, מנחות ל"ד ע"ב, סנהדרין ד' ע"ב),

כתיב (דברים י"א י"ח) "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו **לטוטפת** בין עיניכם",

מבואר, שבארבע הפרשיות שבתפילין כתוב ג' פעמים **לטוטפות**, האחד בפרשת והיה כי יבאך שבפרשת בא, האחד בפרשת שמע שבואתחנן, והאחד בפרשת והיה אם שמוע שבפרשת עקב,

יש לדעת למה פירש"י בפרשת בא, ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין **טטפת**, הרי שם כתוב **לטוטפת** בו' ולא לטטפת, וצ"ע,

ויש לשאול אם למידים **מטטפת** למה רק בפרשת שמע כתיב **לטטפת** בלא ו' ובשאר המקומות כתוב **לטוטפת** מלא,

יש לבאר ע"ז קבלת עומ"ש

איתא בגמרא (ברכות י"ג ע"א) למה קדמה פרשת שמע לווהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו

ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה, על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים, (אבן עזרא, מהמין הראוי לזבח), וכל בכור בני אפדה,

מבואר, שהטעם לפדיון ולזביחת הבכורים, הוא משום הריגת הבכורים,

יש לדעת, למה בציווי נכללו, בכור בהמה, בכור אדם, ופטר חמור, ובנתינת טעם לפדיון הבכורים התורה מונה רק בכור בהמה, ובכור אדם, ואילו פטר חמור לא כלל בנתינת טעם לפדיונו,

וצריך לומר, דלפיכך לא כלל פטרי חמורים, כשנתן טעם, בגלל הריגת הבכורים במצרים, דמטעם אחר זכו פטרי חמורים להפדות,

כאיתא בבכורות (דף ה עמוד ב) שאלתי את ר' אליעזר בבית מותבא רבא: מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים? א"ל: גזירת הכתוב היא, ועוד, שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים.

מבואר, שטעם לפדיון פטר חמור, אינו, כי נהרג כל בכור, אלא משום שסייע להוביל כספם וזהבם של בני ישראל.

* * * * *

ביאור המילה וערפתו

כתיב (שמות פרק יג פסוק יג) "וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה", רש"י וערפתו - עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. אבן עזרא (שמות פרק יג פסוק יג) וערפתו. אמר אבו שרי כי פירוש וערפתו תכתוב על ערפו קדש. והאומר כזה, אומר אני שהוא חמור קשה עורף,

* * * * *

ומכיוון ורצו לקיים את העבודה הזאת של פסח במקום שאמרה תורה ארץ זבת חלב ודבש, ולדברי חז"ל זהו בני ברק, לפיכך היו מהדרין להיות מסובין בבני ברק.

* * * * *

יעזוב רשע דרכו איזה דרך יש לרשע

כתיב (ישעיהו פרק נה פסוק ז) "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל ה' וירחמהו"

הקשה הרבי ר' בונם מפשיסחא, וכי איזה דרך יש לרשע, שנאמר יעזוב רשע דרכו,

יש לבאר ע"ד אומרים ז"ל (ברכות דף סג עמוד א) דרש בר קפרא, איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה, (משלי ג ו) "בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיך", אמר רבא, אפילו לדבר עבירה.

כתב המהרש"א (ברכות דף סג עמוד א ד"ה שכל גופי התורה תלוין בה) שנאמר בכל דרכיך דעהו כו'. לא תאמר זכרהו אלא דעהו, ידיעה אמתית במציאותו, ושהוא יכול ומשגיח בכל דרכיך לתת שכר טוב לצדיקים ולענוש רשעים, ומסיים והוא יישר ארחותיך ע"ד שאמרו (מכות י" ע"א) בדרך שאדם רוצה לילך והבא לטהר כו' וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

מבואר, שגם ההולך לדבר עבירה יש לדעתו ידיעה אמתית במציאותו, כאומרים ז"ל אפילו לדבר עבירה, וזהו בכל דרכיך, א"כ זו גם דרכו של רשע ההולך לדבר עבירה, וזהו יעזוב רשע "דרכו".

* * * * *

הטעם לפדיון פטר חמור

כתיב (שמות פרק יג יב) והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה', וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה, והיה כי ישאלך בנדך מחר לאמר מה זאת, ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים,

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק פקס 03-6161777 נייד 0527-616166 מייל y0527616166@gmail.com